

Ο λόγος στους συγγραφείς

► Της **ΜΙΚΕΛΑΣ ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΗ**
mike.la.xomatia@gmail.com

Λαμπρή εκπρόσωπος της καινούργιας γενιάς της κυπριακής λογοτεχνίας, η 42χρονη Κωνσταντία Σωτηρίου, στις «Φωνές από χώμα», αφουγκράζεται τα συναισθήματα των λαϊκών γυναικών της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας, αναζητώντας τα «γιατί» του κυπριακού προβλήματος. «Πρέπει να σταματήσουμε να λέμε ότι για όλα φταίνε οι άλλοι, Βρετανοί, Ελλαδίτες, Τούρκοι, «μπότερες πατρίδες» λέει στην «Εφ.Συν.». «Από την αρχή απουσίαζε το κοινό όραμα που χρειαζόταν για να λειτουργήσει η Κυπριακή Δημοκρατία»

«Ο παπός μου τελικά έκλεισεν τα ούλλα τζιαι άλλαξε δουλειάν. Τι να έκαμνεν. Αλλάξε θκυο τρεις δουλειές τζιαι τελικά μετακομίσαμεν στη Λεμεσό. Με να τους θωρούμε, με να μας θωρούν. Ούτε τους Τούρκους, ούτε τους δικούς μας».

Ο πατέρας της Λένιας είχε ένα μπακάλικο με «αποικιακά» στη Λευκωσία και προμηθευόταν ένα ψωμί-μέλι από μια Τουρκούλα καλή, φτωσιή γυναίκα. Όταν όμως αρκέσαν οι φασαρίες, κάτι κοπέλια δικά μας, του είπαν να βρει μια Χριστιανή για το ψωμί, κι όταν εκείνος αρνήθηκε μια-δυο φορές, τον έσπασαν στο ξύλο. Φοβισμένος, έκοψε την Τουρκού, και τότε τον βρήκαν κάτι κοπέλια *Τούρτζιοι της ΤΜΤ*. Αν δεν αγοράζει ψωμίν από την Τουρκού, του είπαν, θα τον σκοτώσουν...

Είναι ένα χαρακτηριστικό επεισόδιο από τις *Φωνές από χώμα* (εκδ. Πατάκη), μια νουβέλα 83 μόλις σελίδων που καθηλώνει τον αναγνώστη με εικόνες από το ματαιωμένο προξενιό της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας στις αρχές του 1960, όταν η Κυπριακή Προεδρική Δημοκρατία έκανε τα πρώτα, ανεξάρτητα, βήματά της. Συγγραφέας είναι η Κωνσταντία Σωτηρίου, που ξεχωρίζει στη δυναμικά ανερχόμενη νέα γενιά της κυπριακής λογοτεχνίας, εξερευνώντας τον φόβο του «Αλλου» και την υπέρβασή του.

Γνωρίσαμε τη Σωτηρίου το 2015 με το αξιοπρόσεκτο μυθιστόρημα *Η Αισέ πάει διακοπές* (Πατάκης, βραβείο Athens Prize for Literature). Ο τίτλος του ήταν το σύνθημα για την απόβαση των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο, τον Ιούλιο του 1974, και

Με δύναμη από τη Λευκωσία

πρωταγωνιστούσε μια Ελληνοκύπρια που έζησε ως Τουρκοκύπρια. Στο δεύτερο βιβλίο της μας μεταφέρει στον κομβικό Δεκέμβριο του 1963, όταν ξέσπασαν τα ακραία διακοινωτικά επεισόδια, που οδήγησαν στη διαίρεση της Λευκωσίας σε ελληνοκυπριακό και τουρκοκυπριακό τομέα με την «Πράσινη Γραμμή», η οποία το 1974 επεκτάθηκε σε 300 χλμ., χωρίζοντας «τα ελεύθερα από τα κατεχόμενα εδάφη», ώσπου το 2003 άνοιξαν τα οδοφράγματα και έγινε μερική άρση του περιορισμού διακίνησης μεταξύ του βόρειου και του νότιου τμήματος του νησιού.

Η Κωνσταντία Σωτηρίου έχει μεταπτυχιακό στην Ιστορία της Μέσης Ανατολής και εργάζεται στο Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών της κυπριακής κυβέρνησης, όμως δεν έγραψε μια πολιτική νουβέλα. Επιστράτευσε τα εργαλεία της απόφιας λογοτεχνίας για να αναδείξει τα συναισθήματα των λαϊκών ανθρώπων που βίωσαν τα αιματηρά

γεγονότα του 1963. Και με μια γλώσσα γεμάτη χυμούς φέρνει στο προσκήνιο την εμπειρία του πόνου τους, καταθλώνοντάς την ως μαρτυρία πολύτιμη, πιο σημαντική ίσως από τις απόψεις που τους έχουν φτευτεί από τα πάνω.

Οι «φωνές από χώμα» είναι οι φωνές των τσακισμένων γυναικών, φθαρτές και αναλώσιμες, όμως όλες μαζί σημαντικές. Είναι τα σπαράγματα των αναμνήσεων από την γκρεμισμένη καθημερινότητά τους, η θύμηση της γλυκιάς κι έπειτα πικρής γεύσης από τη διαλυμένη προσωπική ζωή τους, ο αέρας από τα ταπεινά όνειρά τους που εξαχνίστηκαν, η μυρωδιά της αδικίας και του φόβου που τις τώλιξε, η αίσθηση της ταπείνωσης και της οργής που καρδοκούσε γύρω τους, η διαπίστωση της εκθρόνισης που υποδαυλίστηκε από τα εσωτερικά και εξωτερικά πολιτικά παιχνίδια, τα συντρίμια μιας συμβίωσης χριστιανών και μουσουλμάνων που πήγαινε να ισορροπήσει, η αγωνία ότι

διαπράχθηκε ύβρις απέναντι στις αδικακάμενες ζωές...

Η Αθηνούλα δεν ξεχνά ότι ο Χασάνης, που δούλευε μαζί με τον άντρα της στο υποδηματοποιείο, έμπαινε στον κόπο να πάει στην Ασία –κι ας περνούσε από τουρκικό έλεγχο– για να της φέρει άγριες αγκινάρες εκεί στη γειτονιά του τεμένους Ταχτακαλά της Λευκωσίας, όπου ζούσαν μαζί οι δυο κοινότητες.

Η Μάρθα θυμάται τον πατέρα της στο ξυλουργείο του, να βρίζει το ραδιόφωνο όταν άκουσε τον Μακάριο να θριαμβολογεί στον Καναδά ότι η Κύπρος «ήταν και είναι ελληνικό νησί».

Η Σταυρούλα, με τον Χαράλαμπο βιδωμένο πια στο κρεβάτι με πνευμονοπάθεια, βουβό από τις τόσες αμαρτίες του, τον θυμάται αθώο 20άρη, όταν το αφεντικό του, ο εργολάβος, τον έψπνε ότι οι Τούρκοι τούς παίρνουν τις δουλειές. Και σαν να τον βλέπει που πήγε να τη δειρί λεχώνα, για να παρατήσει το μωρό και να του πλύνει τα

ρούκα, «να τα κάμεις σσιόν», τότε που είχε γυρίσει από μια «επικείρση» *«με τα γαίματα, αλλά έν ήταν δικά του»*...

Οι φωνές των «καλών γυναικών», δώδεκα συνολικά, εναλλάσσονται με τη φωνή της Τζεμαλιγιέ, της πουτάνας με τη χρυσή καρδιά, που διατρέχει τη νουβέλα. Αυτές μιλούν το ελληνοκυπριακό ιδίωμα, εκείνη όμως, ως σύμβολο παντοτινού του Αλλου, μιλά ελληνικά.

Αυτές αποτιμούν σήμερα το τραυματικό 1963. Εκείνη μιλά το 1963 για το μέλλον που ονειρεύεται, ερωτευμένη καθώς είναι με τον άφραγκο, φρεσκοπαντρεμένο ταξτζή Ζεκή, που δεν αντέχει τη στενή ζωή του. Ωσπου η πολιτική μπαίνει στα πόδια της, και η Τζεμαλιγιέ από απελπισμένη αγάπη αρχίζει να μιλά τουρκικά, υιοθετώντας τα εθνικιστικά συνθήματα για τη «Δικοτόμηση» (Taksim) του νησιού. Εκείνη που πουλούσε έρωτα στους Σταύρους και στους Μεμέτδες, γίνεται το φιλί του μίσους.

«Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι πρέπει να συγχωρέσουμε τα λάθη μας»

«**ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΜΕ** τη φράση «Κυπριακό ζήτημα», το μυαλό μας πάει στην «Εισβολή». Είναι η επίσημη θεωρία της δικής μας πλευράς. Πώς όμως φτάσαμε εκεί; Από πού ξεκίνησε το κακό; Αυτό θέλπω να ψάξω» μας εξηγεί η Κωνσταντία Σωτηρίου.

«Εγώ γεννήθηκα «μετά» το 1974, και η οπτική μου δεν είναι εθνοκεντρική. Είναι κριτική. Οι παλιότεροι συγγραφείς ήθελαν να επουλώσουν το τραύμα. Εμείς της γενιάς

μου αναζητάμε το «γιατί». Ανατρέχοντας λοιπόν στην πρόσφατη Ιστορία της Κύπρου, συνειδητοποιώ ότι ο διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων το 1963 ήταν η βασική αιτία που δεν άφησε τη, νεοσύστατη τότε (1960), Δημοκρατία να υπάρξει».

Η Σωτηρίου είναι όμως προβληματισμένη και σχετικά με τις διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Κυπριακού. «Ως νεαρό άτομο, νιώθω ότι οι προσπάθειες που γίνονται σε

επίπεδο πολιτικών αρχηγών δεν φτάνουν «κάτω» στον απλό κόσμο. Δεν έχει καλλιεργηθεί μια «κουλτούρα Λύσης». Όλα συζητούνται σε πρακτικό επίπεδο, αλλά το ουσιαστικό, δηλαδή η συνύπαρξη και η επόμενη μέρα μεταξύ των δύο κοινοτήτων, δεν έχει γίνει προσπάθεια να συζητηθούν».

Υπάρχει ωστόσο, λέει, μια σημαντική εξέλιξη. «Γίνεται η ταυτοποίηση των αγνοουμένων και από τις δύο κοινότητες. Ανοίγουν

οι ομαδικοί τάφοι από το 1963 και το 1974, γίνεται η ταυτοποίηση των οστών, και οι συγγενείς τους τα παίρνουν σε ένα κασελάκι και τα θάβουν με τη δική τους, διαφορετική, τελετή. Αυτή η διαδικασία δείχνει πόσο κοινός είναι ο βαθύς πόνος. Είναι λοιπόν σημαντικό να κοιτάξουμε στα μάτια ο ένας τον άλλο, να παραδεχτούμε τα λάθη μας και να τα συγχωρέσουμε για να προχωρήσουμε σε μια κοινή πατρίδα».